

บทที่ ๑

บทนำ

อารัมภบท

วิชารัฐศาสตร์หรือวิชาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับจัดระบบความสัมพันธ์ หรือการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เป็นเรื่องการแก้ปัญหา หรือความพยายามที่จะจัดระบบให้สิ่งแวดล้อมชีวิตคนในสังคมเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน การศึกษาเพื่อแก้ปัญหาก็เกี่ยวกับมนุษย์ดังกล่าวนี้ มีความยุ่งยากและกระทำได้ยากลำบากมาก ทั้งนี้เพราะคนเป็นข้อมูลที่มีชีวิตจิตใจ และสิ่งแวดล้อมทุกอย่างในสังคม มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งสิ้น โดยเหตุนี้ การจะศึกษาริชานี้ให้ได้ผล จึงจำเป็นต้องใช้ความละเอียดและต้องอาศัยความรู้ทางสาขาวิชาอื่นๆ เข้าประกอบด้วย วิชาที่มักใช้ประกอบหรือศึกษาร่วม ได้แก่ สังคมวิทยา มนุษยวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา เศรษฐศาสตร์ และประวัติศาสตร์ และโดยอาศัยเทคนิคบางอย่างของวิชาคณิตศาสตร์ สถิติ และคอมพิวเตอร์เข้าช่วย ทั้งนี้โดยเอาวิชาสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขา เป็นแกนกลางในการวิเคราะห์ปัญหา หรืออีกนัยหนึ่งเน้นหนักทางด้านหรือเชิงนั้นๆ เช่น เน้นหนักเชิงสังคมวิทยา (Sociological - Approach) เน้นหนักเชิงสถาบัน (Institutional Approach) เน้นหนักเชิงประวัติศาสตร์ (Historical - Approach) เน้นหนักเชิงจิตวิทยา (Psychological - Approach) เน้นหนักเชิงจิตวิทยา-ประวัติศาสตร์ (Psycho - Historical Approach) และเน้นหนักเชิงจิตวิทยา - สังคมวิทยา (Psycho - Sociological Approach) หรือพฤติกรรม เป็นต้น

การศึกษารัฐศาสตร์โดยวิธีดังกล่าวข้างบนนี้ เป็นวิธีที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผิดไปจากการศึกษาแบบดั้งเดิม ซึ่งมักเป็นการวิเคราะห์ถึงสถาบัน และหรือประวัติศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว เช่น ศึกษาตัวบทรัฐธรรมนูญ ศึกษาโครงสร้างของสถาบันการเมือง หรือศึกษามูลเหตุแห่งความเป็นมาของสถาบันหรือองค์การการเมือง หรือสังคมประเทศ ซึ่งไม่สู้จะได้ผลเป็นที่น่าพอใจมากนัก และบางครั้งก็อาจได้ผลไม่ถูกต้องและละเอียดลึกซึ้ง ทั้งนี้เพราะเป็นการศึกษาถึงเพียงโครงสร้างตามกฎหมาย และหรือประวัติศาสตร์ความ

เป็นมา ไม่ได้ศึกษาถึงความเป็นจริงหรือเหตุการณ์ข้อเท็จจริงในปัจจุบัน การศึกษาวิชา
รัฐศาสตร์โดยใช้วิชาอื่นประกอบด้วย เป็นการวิเคราะห์ถึงสิ่งแวดล้อมหลายด้าน ทำให้ศึกษา
ได้ละเอียด ได้ภาพของสังคมหลายแง่หลายมุม ซึ่งย่อมทำให้ได้ผลใกล้เคียงกับความจริงและ
ลึกซึ้งมากขึ้น

การศึกษารัฐศาสตร์ โดยใช้วิชาอื่นเข้าประกอบด้วยนั้น การศึกษาที่เน้นหนัก
เชิงพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น นับว่าเป็นการศึกษาที่กำลังเป็นที่นิยมกัน
มากในปัจจุบัน และในการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนี้ เพราะเป็นการศึกษาเกี่ยว
กับจิตใจความรู้สึกของคนโดยตรง การศึกษาให้ได้ผล จำเป็นจะต้องใช้วิธีแบบการศึกษาด้วย
ข้อมูลจริง (Empirical Study) หรือการวิจัยสนาม (Field Survey Research)
การศึกษาดังวิธีค้นคว้าจากเอกสารตำรา (Documentary Research) ได้ผลไม่น่าพอใจ
เท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะจิตใจความรู้สึกหรือวัฒนธรรมของคนนั้น ไม่ได้เป็นภาพนิ่งที่จะหยุดอยู่กับที่
ตลอดไป หากแต่มีการเคลื่อนไหว (เปลี่ยนแปลง) อยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ว่า จะช้าหรือเร็ว
และมีทิศทางไปทางไหนเท่านั้น

การศึกษานี้ เป็นอันหนึ่งที่จะทำการศึกษาโดยเน้นหนักเชิงพฤติกรรม หรือวัฒนธรรม
ทางการเมืองในขอบข่ายเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยจะทำการศึกษาแบบการ
ศึกษาดูข้อมูลจริง หรือการวิจัยสนาม และโดยใช้ทฤษฎีทางรัฐศาสตร์เป็นเครื่องชี้นำ^๑

---

^๑Bernard Berelson เสนอแนวคิดในการศึกษาว่า "นักทฤษฎีและนักวิจัยนั้น
ต่างจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยลำพังจะไม่สามารถ (ศึกษา) แก้ปัญหา
ได้" โปรดดู Bernard Berelson, "Democratic Theory and Public Opinion,"
in Political Behavior: A Reader in Theory and Research, eds. by Heinz
Eulau, Samuel J. Eldersveld, and Morris Janowitz (New Delhi: Amerind
Publishing Co. Pvt. Ltd, 1972), p. 107.

สภาพของปัญหา

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยเราได้พยายามนำเอา ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ แต่นับเป็นเวลานานถึง ๔๕ ปีแล้ว ประเทศไทยก็ ยังไม่ประสบความสำเร็จในการปกครองแบบนี้ โดยเหตุฉะนั้น การจะทำให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงนับเป็นปัญหาสำคัญในการศึกษาการเมืองและการปกครองของไทยมาก

ปัญหาหลักสำคัญที่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณา ในการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ก็คือ ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้การปกครองแบบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งสังคมใดขั้นได้ หรือมีปัจจัยอะไรบ้าง ที่จะส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพในการปกครองแบบนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อะไรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ จากการศึกษาพบว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย จะประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งสังคมใดได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยหรืออำนาจหลายประการ อันได้แก่ ความเจริญในด้านต่างๆ คือ เศรษฐกิจ การศึกษา การบริหาร กฎหมาย และวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้นๆ และในปัจจัยเหล่านี้ ปัจจัยที่มีการยอมรับกันมากกว่า มีความสำคัญมาก ก็คือวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้นๆ กล่าวคือ ประชาชน และชนชั้นนำจะต้องมี "วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย" ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยโดยตรงที่ทำให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ก็ เพราะว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่ต้องอาศัยการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยเหตุฉะนั้น การปกครองแบบนี้จะสำเร็จได้ก็โดยมีการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชน รวมทั้งผู้นำประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีความต่ำต้อยในการศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ประชาชนขาดความเข้าใจและความสนใจในทางการเมือง การยอมรับและสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตยของชนชั้นนำ โดยเฉพาะที่เป็นฝ่ายปกครอง เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการนำมาซึ่งการปกครองแบบนี้มาก เป็นต้นว่า ถ้าชนชั้นนำไม่เป็นแกนนำ และผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศไม่ยอมปล่อยให้มีการปกครองแบบนี้ ประชาชนซึ่งขาดความรู้ และเพราะความยากจน ซึ่งจะทำให้มีความสนใจพะวงอยู่แต่เรื่องปากเรื่องท้องของตนเอง จะไม่มีโอกาสได้มีประสบการณ์และหรือเรียนรู้ให้เข้าใจอย่าง

แท้จริงในเรื่องประชาธิปไตย ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องยากลำบากที่ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้

ในหมู่ประชาชนพลเมืองในสังคมหนึ่งๆ นั้น นิสิตนักศึกษา นับ เป็นพวกที่มีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองมาก ในฐานะที่เป็นผู้สามารถมีบทบาทและ เป็นพลังที่สำคัญทางการเมือง และในฐานะที่พวกเขาต่อไปในอนาคตจะเป็นชนชั้นผู้นำ และเป็นผู้ที่มีบทบาทในการบริหารประเทศในระยะต่อไป

สำหรับในสังคมไทย นิสิตนักศึกษา เคยมีบทบาทและ เป็นพลังที่สำคัญทางการเมืองมาก นิสิตนักศึกษาจึงมีความสำคัญมีความหมายต่อการมีและการคงอยู่ของประชาธิปไตยของไทยมาก ด้วยเหตุฉนั้น การศึกษาถึงความรู้สึกและทัศนคติ หรือวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่อิทธิพลผลักดันให้พวกเขา มีพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองอย่างไร รวมทั้งการศึกษาได้ทราบว่า มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอะไร ทำให้นิสิตนักศึกษามีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเช่นนั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งจะยังประโยชน์ ช่วยทำให้เข้าใจปัญหา และทราบถึงอนาคตประชาธิปไตยของไทยได้มาก รวมทั้งจะเป็นหนทางในการศึกษาพิจารณาแก้ไขปัญหาพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

๑. ต้องการจะศึกษาว่า นิสิตนักศึกษาไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบเชื้ออำนาจต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ และอย่างไร
๒. ต้องการศึกษากว่า มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอะไร ทำให้นิสิตนักศึกษามีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเช่นนั้น
๓. ต้องการศึกษเปรียบเทียบกับการศึกษาของอาจารย์ กิมพันธุ์ นาคะตะ ซึ่งทำการศึกษาเมื่อ ๕ ปีที่แล้ว ว่าผลเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการศึกษา

โดยที่การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เป็นส่วนประกอบการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัย ซึ่งการศึกษาถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดเวลา และทุนรอนในการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้สามารถทำการศึกษาได้สำเร็จและทันเวลา ผู้วิจัยจึงขอจำกัดจะศึกษาเฉพาะในขอบเขต ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ภาค ดังนี้คือ

ภาคที่ ๑ ศึกษาถึงทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองโดยทั่วไป และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย และทั้งนี้ การศึกษาในภาคนี้ จะทำการศึกษาโดยค้นคว้า จากเอกสารตำรา

ภาคที่ ๒ ศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย และการศึกษาใน ภาคนี้ จะดำเนินการศึกษาด้วยข้อมูลจริง หรือการวิจัยสนาม

และทั้งนี้ทั้งนั้น การศึกษาในภาคที่ ๒ ซึ่งเป็นการวิจัยสนามนั้น ผู้วิจัยจะเลือกศึกษา กับนิสิตนักศึกษาเพียงบางกลุ่ม กล่าวคือ จะเลือกเอานิสิตนักศึกษาที่เรียนในแผนกและสาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นิสิตที่เรียน ในแผนกและภาควิชาฟิสิกส์และเคมี คณะวิทยาศาสตร์ กับคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมทั้ง นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ในคณะ ศิลปศาสตร์ เฉพาะผู้ที่เรียนในสาขาวิชาการปกครอง ในปีการศึกษาต่อไป ในมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เป็นตัวอย่างในการศึกษาตามลำดับ และเลือกศึกษากับปัจจัยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ๓ ตัว คือ เพศ ระดับการศึกษา และสาขาวิชาที่ศึกษา กับปัจจัยตัวแปรหลัก (Dependent Variables) ๑ ตัว คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ทัศนคติทางการเมือง ๔ แบบ คือ

- ๑. ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Attitudes)
- ๒. ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และความเชื่อมั่นในตัวเอง (A Sense of Civic Cometenence)
- ๓. ความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง (Active Citizenship)
- ๔. ทัศนคติทางการเมืองที่ไม่เป็นแบบเผด็จการ (Low Level of Authoritarian Attitudes)

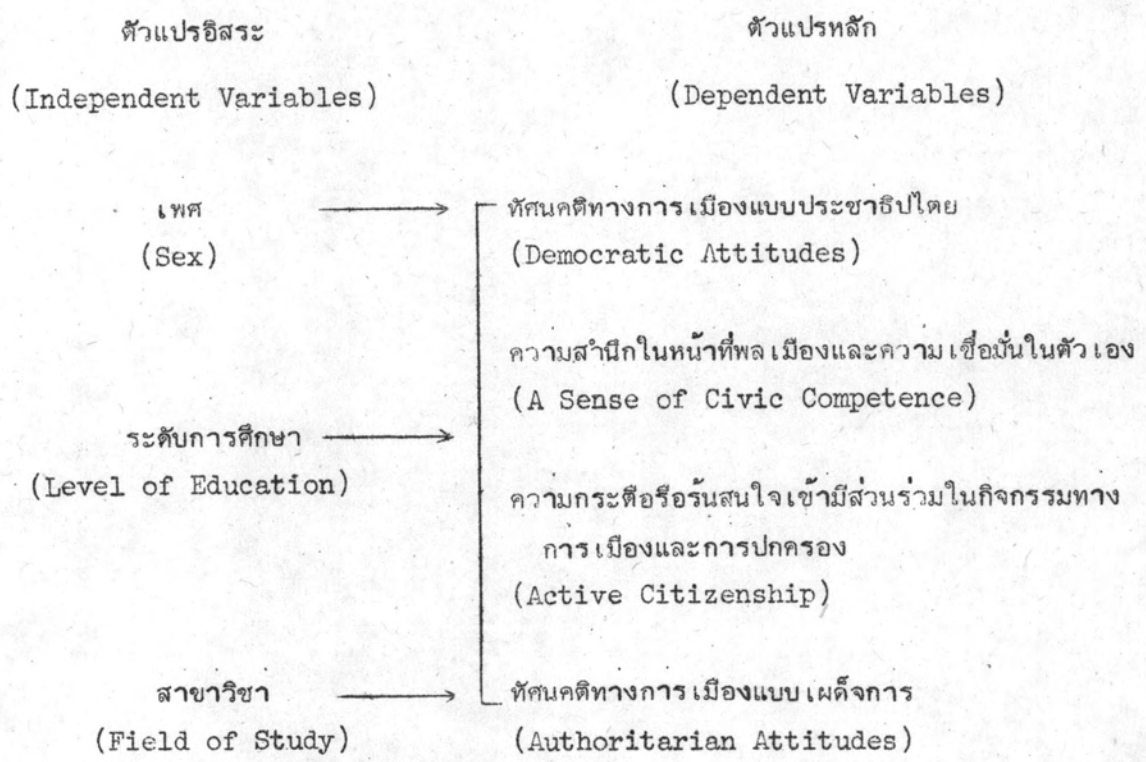
และทั้งนี้จะทำการศึกษาโดยแบ่งเป็น ๒ ส่วน ดังนี้คือ

ส่วนที่ ๑ ศึกษาในลักษณะทั่วๆ ไป

การศึกษาในส่วนแรกนี้ เป็นการศึกษาทัศนคติทางการเมืองโดยส่วนรวมของนิสิต นักศึกษาในแบบต่างๆ ทั้ง ๔ แบบ ดังกล่าวข้างต้น โดยศึกษาว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองในแบบนั้นๆ อย่างไร

ส่วนที่ ๒ ศึกษาหาความสัมพันธ์ (Causal Relation)

การศึกษาในส่วนที่สองนี้ เป็นการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ ระดับการศึกษา และสาขาวิชา กับทัศนคติแบบต่างๆ ทั้ง ๔ แบบดังกล่าวนี้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรหลัก ดังแสดงไว้ด้วยรูปข้างล่างนี้

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาแบบการศึกษาด้วยข้อมูลจริง หรือการวิจัยสนาม (Field Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งก่อนจะดำเนินการวิจัยสนาม ก็ได้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ จากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

ในการดำเนินการวิจัยสนามนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้คือ

การเตรียมแบบสอบถาม ในการเตรียมแบบสอบถามเพื่อการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากอาจารย์ ทินพันธุ์ นาคะตะ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษานี้ ให้นำคำถามแบบสอบถามการวิจัยของท่านที่เคยใช้วิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัย Vanderbilt ประเทศสหรัฐอเมริกา มาพิจารณาปรับใช้เป็นคำถามในการวิจัยนี้ ทำให้การวิจัยนี้สะดวกและสำเร็จได้ด้วยดี

เมื่อได้พิจารณาจัดเตรียมคำถามแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ก่อนออกสนามเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้นำคำถามที่จัดเตรียมไว้แล้วนั้นไปทดสอบ (Pretest) เพื่อหาข้อบกพร่องและความเชื่อถือได้ โดยนำไปทดสอบกับนิสิตที่เรียนในคณะครุศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนักศึกษาที่เรียนในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการทดสอบคำถามไม่มีข้อบกพร่อง และเมื่อนำมาทดสอบหาความน่าเชื่อถือได้ หรือความสอดคล้องตรงกัน (Consistency) ก็ได้ผลว่า คำถามดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือได้ (มี Consistency) ผู้วิจัยจึงนำคำถามนี้จัดทำเป็นแบบสอบถามและนำไปเก็บข้อมูล ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดในลำดับต่อไป

การหาความน่าเชื่อถือได้ของคำถามดังกล่าว กระทำโดยใช้วิธีการ ๒ ประการ ดังนี้คือ^๒

---

^๒ การหาความน่าเชื่อถือได้ของคำถามนี้ นั้น ดำเนินตามแนวของอาจารย์ทินพันธุ์ นาคะตะ ใน Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok: Praepittaya International, 1975), pp. 111-113.

ประการที่หนึ่ง พิจารณาตรวจสอบคะแนนที่ผู้ตอบคนหนึ่งๆ ได้จากการตอบคำถามๆ หนึ่ง เปรียบเทียบกับคะแนนรวมทั้งหมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองในแบบเดียวกัน คำถามที่มีความน่าเชื่อถือได้ จะมีลักษณะดังนี้คือ คะแนนที่ผู้ตอบคนหนึ่งๆ ได้จากการตอบคำถามๆ นั้น จะสอดคล้องอยู่ในระดับเดียวกันกับคะแนนรวมทั้งหมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองในแบบเดียวกัน ที่ผู้ตอบคนเดียวกันนั้นได้ เช่น ถ้าคะแนนของแต่ละคำถามที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองแบบ หนึ่งแบ่งออกเป็น ๑, ๒, ๓, ๔, และ ๕ และถ้าคะแนนรวมของคำถามทั้งหมดที่ใช้ทดสอบ ทัศนคติทางการเมืองในแบบเดียวกันนั้นแบ่งออกเป็น ๕ ช่วง คือ ๘-๑๓, ๑๔-๒๐, ๒๑-๒๗, ๒๘-๓๔, และ ๓๕-๔๐ ถ้าว่าผู้ตอบคนหนึ่งๆ ตอบคำถามๆ หนึ่ง ที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมือง แบบนั้นได้คะแนน ๒ คะแนน ถ้าผู้ตอบคนเดียวกันนั้นตอบคำถามทั้งหมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติทาง การเมืองในแบบนั้นๆ รวมได้คะแนนอยู่ในช่วงที่ ๒ คือในช่วงคะแนน ๑๔-๒๐ ก็ถือว่า คำถามๆ นั้น มีความน่าเชื่อถือได้

ประการที่สอง พิจารณาตรวจสอบคะแนนที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ได้จากการตอบคำถามๆ หนึ่งๆ เปรียบเทียบกับคะแนนรวมทั้งหมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองในแบบเดียวกัน คำถามที่มี ความน่าเชื่อถือได้ จะมีลักษณะดังนี้คือ คะแนนที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ได้จากการตอบคำถามๆ นั้น จะ สอดคล้องอยู่ในระดับเดียวกันกับคะแนนรวมของคำถามทั้งหมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองใน แบบเดียวกันที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ได้ เช่น ถ้าคะแนนของแต่ละคำถามและคะแนนรวมของคำถามทั้ง หมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองแบบหนึ่งแบ่งออกอย่าง เช่นที่ยกเป็นตัวอย่างในประการที่หนึ่ง ข้างบนนี้ ถ้าว่าผู้ตอบจำนวนร้อยละ ๗๐ ตอบคำถามๆ หนึ่ง ที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมือง แบบนั้นได้ ๔ คะแนน ถ้าผู้ตอบประมาณจำนวนร้อยละ ๗๐ ตอบคำถามทั้งหมดที่ใช้ทดสอบทัศนคติ ทางการเมืองในแบบนั้นๆ รวมได้คะแนนอยู่ในช่วงที่ ๔ คือในช่วงคะแนน ๒๘-๓๔ ก็ถือว่า คำถามๆ นั้น มีความน่าเชื่อถือได้

การเลือกตัวอย่างในการศึกษา การเลือกตัวอย่างในการศึกษานั้น มีหลายวิธี คือ^๓ เลือกแบบการสุ่มแบบธรรมดา (Simple Random Sampling) การสุ่มแบบเอาบางส่วนจาก

^๓สาโรจน์ สุนนทวิวัฒน์, หลักสถิติ (นครหลวงฯ: โรงพิมพ์บรรณาคม, ๒๕๑๖), หน้า ๘๕.

ทุกกลุ่ม (Stratified Random Sampling) การสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) และการสุ่มแบบเลือกกลุ่ม (Cluster Random Sampling) สำหรับ การศึกษานี้เลือกตัวอย่างแบบสุดท้ายหรือแบบเลือกกลุ่ม คือ เลือกกลุ่มนิสิตนักศึกษาจากบางกลุ่มที่ ได้กำหนดไว้แน่นอนแล้วเป็นตัวอย่าง (Sample) ของการศึกษา นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ได้แก่ นิสิต นักศึกษากลุ่มที่เคยกล่าวถึงมาแล้ว นั่นก็คือ นิสิตนักศึกษาที่เรียนในแผนกและสาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นิสิตที่เรียนในแผนก และภาควิชาฟิสิกส์ และเคมี คณะวิทยาศาสตร์ กับคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ในคณะศิลปศาสตร์ เฉพาะผู้ที่ จะเรียนในสาขาวิชาการปกครองในปีต่อไป ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เหตุที่กำ หนดเลือกกลุ่มนิสิตนักศึกษาดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษา ก็เพราะว่า

ประการที่หนึ่ง นิสิตนักศึกษาพวกนี้สามารถเป็นตัวแทนของนิสิตนักศึกษาทั้งหมดได้พอ สมควร กล่าวคือ ในมหาวิทยาลัยนั้น สามารถแบ่งสาขาวิชาใหญ่ๆ ได้ ๒ สาขา คือ วิทยา ศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวัตถุธาตุและการทดลองต่างๆ ส่วนสังคมศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกันของคน นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาฟิสิกส์และเคมี เรียนเกี่ยวกับสิ่งที่มีตัวตนและการทดลองโดยแท้ จึง เป็นตัวแทนนิสิตนักศึกษาที่เรียนทางสาขาวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆ ได้พอสมควร และนิสิตนักศึกษา ที่เรียนในสาขาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ ก็เรียนเกี่ยวกับปรัชญาแนวคิดความสัมพันธ์ การอยู่ร่วม กันของคนในสังคมมาก นิสิตนักศึกษาพวกนี้จึงเป็นตัวแทนนิสิตนักศึกษาที่เรียนทางสาขาสังคมศาสตร์ แขนงต่างๆ ได้พอสมควรเช่นเดียวกัน

ประการที่สอง นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาการปกครอง นิสิตนักศึกษาพวกนี้ที่ เป็นเพศชาย เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับราชการเป็นปลัดอำเภอ ซึ่งต่อไป จะก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งเป็นนายอำเภอ ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด และตลอดจนเป็นผู้อำนวย การและอธิบดีกรมกองต่างๆ ในกระทรวงมหาดไทยเป็นอาทิ ซึ่งกล่าวได้ว่า เมื่อสำเร็จการ ศึกษาแล้วนิสิตนักศึกษาพวกนี้ จะอยู่ในสถานะเป็นพวกเดียวกันกับชนชั้นผู้ปกครองประเทศ ซึ่ง

---

^๔See Nakata, *op.cit.*, pp. 195-196.

คนพวกนี้จะมีอิทธิพลผลักดันในการกำหนดนโยบายของประเทศมาก^๕

ฉะนั้น การศึกษาให้ทราบถึงทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาพวกดังกล่าวนี้ จึงน่าจะเป็นประโยชน์ เป็นหนทางช่วยให้สามารถทราบปัญหาการเมืองและการปกครองของประเทศในอนาคตได้มาก

ประการที่สาม นิสิตนักศึกษาพวกที่เลือกเป็นตัวอย่างนี้ ศึกษาด้วยกันเป็นกลุ่มก้อนและในสถานที่แน่นอน ปัจจัยสิ่งนี้ช่วยทำให้สะดวกและประหยัดทั้งเงินงบประมาณ และเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดมาก สิ่งนี้มีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้การศึกษานี้สำเร็จได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาี้ ต้องการที่จะใช้ตัวอย่างในการศึกษาประมาณ ๔๕๐-๗๐๐ คน ในการนี้ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในจำนวนดังกล่าว ผู้วิจัยได้วางแผนการที่จะแจกแบบสอบถามแก่นิสิตนักศึกษากลุ่มที่ได้กำหนดเลือกเป็นตัวอย่างไว้ดังที่กล่าวมาแล้ว ตามตารางที่ ๑ ที่แนบมาไว้ด้วย

---

^๕See Likhit Dhiravegin, Political Attitudes of the Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand (Bangkok: Thai Watana Panich Press Co., Ltd., 1973), p. 2: and Nakata, op.cit., pp. 27, 117.

ตารางที่ ๑

ตารางแสดงแผนการในการเก็บตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการศึกษา

(Sampling Plan)

สาขาวิชาและสถาบันการศึกษา	ระดับการศึกษา ชั้นปีที่	จำนวนนิสิตนักศึกษาในแต่ละ				
		ระดับที่ต้องการ		รวม		รวม
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
<u>สาขาวิชาสังคมศาสตร์</u>						
แผนกวิชาการปกครอง : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑, ๒, ๓, ๔	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๔๐-๖๐	๔๐-๖๐	๘๐-๑๒๐
สาขาวิชาการปกครอง : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๑, ๒, ๓, ๔	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๔๐-๖๐	๔๐-๖๐	๘๐-๑๒๐
รวม	๘ ชั้น	๒๐-๓๐	๒๐-๓๐	๘๐-๑๒๐	๘๐-๑๒๐	๑๖๐-๒๔๐
<u>สาขาวิชาวิทยาศาสตร์</u>						
แผนกวิชาเคมี : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑, ๒, ๓, ๔	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๔๐-๖๐	๔๐-๖๐	๘๐-๑๒๐
ภาควิชาเคมี : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๑, ๒, ๓, ๔	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๔๐-๖๐	๔๐-๖๐	๘๐-๑๒๐
รวม	๘ ชั้น	๒๐-๓๐	๒๐-๓๐	๘๐-๑๒๐	๘๐-๑๒๐	๑๖๐-๒๔๐
แผนกวิชาฟิสิกส์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑, ๒, ๓, ๔	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๔๐-๖๐	๔๐-๖๐	๘๐-๑๒๐
ภาควิชาฟิสิกส์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๑, ๒, ๓, ๔	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๔๐-๖๐	๔๐-๖๐	๘๐-๑๒๐
รวม	๘ ชั้น	๒๐-๓๐	๒๐-๓๐	๘๐-๑๒๐	๘๐-๑๒๐	๑๖๐-๒๔๐
รวม	๒๔ ชั้น	๑๐-๑๕	๑๐-๑๕	๒๔๐-๓๖๐	๒๔๐-๓๖๐	๔๘๐-๗๒๐

ก่อนการดำเนินการแจกแบบสอบถาม ให้นิสิตนักศึกษา ในแผนกและหรือภาควิชา ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ประการแรกผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากท่านคณบดี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอความร่วมมือในการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ไปถึงคณบดีคณะต่างๆ (เว้นคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ นิสิตนักศึกษาที่ได้กำหนดเลือกเป็นตัวอย่างไม่ในการศึกษานี้สังกัดอยู่ ซึ่งรวมถึงคณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่า นักศึกษาปีที่ ๑ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกคนสังกัดอยู่ในคณะนี้ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงจะไปลุ่มเอนักศึกษาปีที่ ๑ ที่มีความตั้งใจจะเรียนในสาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปีการศึกษาต่อไป

ที่แผนกและภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ กับคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หัวหน้าแผนกและหัวหน้าภาควิชา(เคมี) รับแบบสอบถามและจัดดำเนินการแจกให้นิสิตตอบและเก็บรวบรวมให้ ที่อื่นๆ ผู้วิจัยขอเวลาก่อน สอนจากอาจารย์ผู้บรรยายแจกแบบสอบถาม และให้นิสิตนักศึกษาตอบและเก็บรวบรวมก่อนอาจารย์ผู้บรรยายจะเข้าบรรยาย

และก่อนที่จะให้นิสิตนักศึกษาตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้อธิบายให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจ วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ และชี้ชวนให้เกิดความร่วมมือ อธิบายให้เข้าใจว่า คำตอบที่เป็น ความคิดเห็นนั้น ไม่มีคำตอบไหนถูกหรือผิดอย่างไร กับชี้ให้เห็นคุณค่าของคำตอบซึ่งเป็นความคิด เห็นที่แท้จริงของนิสิตนักศึกษาว่าจะ เป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวงต่อการศึกษา ทั้งนี้เพื่อทำให้นิสิต นักศึกษาตอบแบบสอบถามอย่างมั่นใจ จริงใจ และเป็นตัวของตัวเอง และตลอดจนได้อธิบายทำ ความเข้าใจในคำถามแบบสอบถามอย่างชัดเจนโดยตลอด

นิสิตนักศึกษาใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม โดยเฉลี่ยคนละประมาณ ๒๐ นาที การแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามวิธีนี้ ได้ผลมีประสิทธิภาพมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน เรื่องการได้รับแบบสอบถามตอบกลับคืน กล่าวคือ นิสิตนักศึกษาตอบคำถามแบบสอบถามด้วยความเข้าใจ มีความเชื่อมั่นและเป็นตัวของตัวเอง และสามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ตอบกลับคืนเกือบครบ ขาดบ้างก็เพียงจำนวนน้อยมาก คือ คิดคำนวณแล้ว ได้รับแบบสอบถาม ตอบกลับคืนถึงประมาณจำนวนร้อยละ ๘๐

แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา จะได้รับการตรวจสอบ แบบสอบถามที่ตอบไม่สมบูรณ์ เช่น ไม่ตอบคำถามที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ตอบ และตลอดจนที่ไม่ใช่แบบสอบถามที่ตอบโดยนิสิต นักศึกษากลุ่มที่กำหนดเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา สิ่งนี้ตรวจสอบโดยดูจากคำตอบในแบบสอบถามที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ตอบซึ่งได้เตรียมไว้ให้นิสิตนักศึกษารายงานเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา และสาขาวิชาของตนเอง และแบบสอบถามที่ให้คำตอบที่เป็นกลางหมด ซึ่งคือการไม่ตอบสนองความคิดเห็นจะถูกตัดออกก่อนที่จะทำการแปลงข้อมูลเป็นตัว เลขลงในกระดาษลงรหัส แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนที่เป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๕๑๕ ชุด กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ การวิจัยนี้เก็บได้ตัวอย่างในการศึกษาจำนวน ๕๑๕ คน

ตัวอย่างการศึกษาที่เก็บรวบรวมได้ดังกล่าวนี้นี้ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา สาขาวิชา แผนกและหรือภาควิชา ตลอดจนคณะ และสถาบันการศึกษา ได้ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ ๒ ถัดนี้

ตารางที่ ๒

ตารางแสดงจำนวนนิสิตนักศึกษาที่ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษา

(นิสิตนักศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๑๔)

ระดับการศึกษา	ปีที่ ๑		ปีที่ ๒		ปีที่ ๓		ปีที่ ๔		รวม						
	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม	จำนวน เต็ม					
<u>สาขาวิชาสังคมศาสตร์</u>															
แผนกวิชาการปกครอง:															
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย															
เพศ ชาย	๒๘	๒๕.๐๐	๑๑๒ ^a	๒๘	๖๘.๐๐	๔๑	๒๘	๔๔.๑๒	๔๗	๓๖	๔๔.๐๒	๖๑	๑๒๐	๔๔.๒๘	๒๗๑
หญิง	๖	๖.๙๐	๘๗ ^a	๔	๙๐.๐๐	๑๐	๗	๑๐๐.๐๐	๗	๒	๑๐๐.๐๐	๒	๒๔	๒๒.๖๔	๑๐๖
สาขาวิชาการปกครอง:															
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์															
เพศ ชาย	๒๖	๒.๘๗	๙๐๖ ^b	๓๐	๒๖.๓๒	๑๑๔ ^c	๒๕	๓๗.๓๑	๖๗ ^c	๒๕	๕๖.๘๒	๔๔ ^c	๑๐๖	๕.๓๗	๑,๑๓๑
หญิง	๘	๐.๙๒	๘๖๖ ^b	๓	๓.๑๔	๕๔ ^c	๑	๑.๐๒	๕๘ ^c	๕	๔.๙๐	๑๐๒ ^c	๑๗	๑.๔๗	๑,๑๖๐
รวม(สาขาวิชาการปกครอง)															
ชาย	๕๔	๕.๓๐	๑,๐๑๘	๕๘	๓๗.๔๒	๑๕๕	๕๓	๕๒.๗๔	๑๒๔	๖๑	๕๘.๑๐	๑๐๕	๒๒๖	๑๖.๑๒	๑,๔๐๒
รวม สาขาวิชาสังคมศาสตร์															
หญิง	๑๔	๑.๔๗	๙๕๓	๑๒	๑๑.๕๔	๑๐๔	๘	๗.๖๑	๑๐๕	๗	๖.๗๓	๑๐๔	๔๑	๓.๒๕	๑,๒๖๖
รวม	๖๘	๓.๔๕	๑,๙๗๑	๗๐	๒๗.๐๓	๒๕๙	๖๑	๒๖.๖๔	๒๒๙	๖๘	๓๒.๕๔	๒๐๙	๒๖๗	๑๐.๐๑	๒,๖๖๘

ตารางที่ ๒ -ต่อ

ระดับการศึกษา	ปีที่ ๑		ปีที่ ๒		ปีที่ ๓			ปีที่ ๔			รวม					
	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	
สาขาวิชา																
สาขาวิทยาศาสตร์																
แผนกวิชาเคมี :																
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :																
เพศ	ชาย	๖	๓.๔๗	๑๗ ^d	๑๑	๑๐๐.๐๐	๑๑	๑๐	๗๖.๙๒	๑๓	๕	๔๑.๖๗	๑๒	๓๒	๑๕.๓๑	๒๐๙
	หญิง	๑๓	๑๐.๓๒	๑๒๖ ^d	๑๒	๐.๗๕	๑๖	๑๕	๑๐๐.๐๐	๑๕	๑๔	๗๗.๗๘	๑๘	๕๔	๓๐.๘๖	๑๗๕
ภาควิชาเคมี :																
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์																
เพศ	ชาย	๑๒	๑๑.๘๘	๑๐๑ ^e	๑๐	๗๑.๔๓	๑๔	๗	๐.๗๐	๑๐	๗	๐.๗๐	๑๐	๓๖	๒๖.๖๗	๑๓๕
	หญิง	๗	๐.๐๗	๑๐๐ ^e	๑๕	๑๐๐.๐๐	๑๕	๑๖	๖๖.๖๗	๒๔	๑๘	๑๐๐.๐๐	๑๘	๕๖	๓๕.๖๗	๑๕๗
รวม(สาขาวิชาเคมี)																
	ชาย	๑๘	๖.๕๗	๒๗๕	๒๑	๐.๘๕	๒๕	๑๗	๗๓.๙๑	๒๓	๑๒	๕๕.๕๕	๒๒	๖๘	๑๙.๗๗	๓๔๔
	หญิง	๒๐	๘.๘๕	๒๒๖	๒๗	๘๗.๑๐	๓๑	๓๑	๗๔.๕๙	๓๙	๓๒	๘๘.๘๙	๓๖	๑๑๐	๓๓.๑๓	๓๓๒
	รวม	๓๘	๗.๖๐	๕๐๑	๔๘	๘๕.๗๑	๕๖	๔๘	๗๗.๕๒	๖๒	๔๔	๗๕.๘๖	๕๘	๑๗๘	๒๖.๓๓	๖๗๖

ตารางที่ ๒ -ต่อ

ระดับการศึกษา	ปีที่ ๑		ปีที่ ๒		ปีที่ ๓			ปีที่ ๔			รวม				
	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม	จำนวน	%	จำนวน เต็ม
แผนกวิชาฟิสิกส์:															
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย															
เพศ ชาย	๕	๒.๘๕ (๑๗๕) ^d	๑๕	๗๕.๑๗	๒๔	๑๘	๘๕.๗๑	๒๑	๘	๔๒.๑๑	๑๕	๕๐	๒๑.๑๐	๒๓๗	(๑๗๓) ^d
หญิง	๑	๐.๗๕ (๑๒๖) ^d	๕	๘๓.๓๓	๖	๑	๓๓.๓๓	๓	๑	๕๐.๐๐	๒	๘	๕.๘๔	๑๓๗	(๑๒๖) ^d
ภาควิชาฟิสิกส์:															
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์															
เพศ ชาย	๑	๐.๕๕ (๑๐๑) ^e	๕	๓๕.๗๑	๑๔	-	-	-	๒	๑๐๐.๐๐	๒	๘	๖.๘๕	๑๑๗	(๑๐๑) ^e
หญิง	๑	๐.๐๑ (๑๐๐) ^e	๑	๓๓.๓๓	๓	๑	๑๐๐.๐๐	๑	๑	๑๐๐.๐๐	๑	๔	๓.๘๑	๑๐๕	(๑๐๐) ^e
รวม (สาขาฟิสิกส์) ชาย	๖	๒.๑๕ (๒๗๕) [*]	๒๔	๖๓.๑๖	๓๘	๑๘	๘๕.๗๑	๒๑	๑๐	๕๗.๖๒	๒๑	๕๘	๑๖.๓๘	๓๕๔	(๒๗๕)
หญิง	๒	๐.๘๘ (๒๒๖)	๖	๖๖.๖๗	๙	๒	๕๐.๐๐	๔	๒	๖๖.๖๗	๓	๑๒	๕.๐๐	๒๔๒	(๒๒๖)
รวม	๘	๑.๖ (๕๐๐)	๓๐	๖๓.๘๓	๔๗	๒๐	๐.๘๐	๒๕	๑๒	๕๐.๐๐	๒๔	๗๐	๑๑.๗๔	๕๙๖	(๕๐๐)

ตารางที่ ๒ -ต่อ

ระดับการศึกษา	ปีที่ ๑		ปีที่ ๒		ปีที่ ๓		ปีที่ ๔		รวม			จำนวน เต็ม			
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	จำนวน	%				
สาขาวิชา			เต็ม		เต็ม		เต็ม		เต็ม						
รวม สาขาวิทยาศาสตร์															
ชาย	๒๔	๘.๗๖	๒๗๔	๔๕	๗๑.๔๓	๖๓	๓๕	๗๘.๕๕	๔๔	๒๒	๕๑.๑๖	๔๓	๑๒๖	๒๙.๗๒	๖๙๘ (๒๗๔)
หญิง	๒๒	๘.๗๓	๒๒๖	๓๓	๘๒.๕๐	๔๐	๓๓	๗๖.๗๔	๔๓	๓๔	๘๗.๑๘	๓๘	๑๒๒	๓๕.๐๖	๕๗๔ (๒๒๖)
รวม	๔๖	๘.๒๐	๕๐๐	๗๘	๗๕.๗๓	๑๐๓	๖๘	๗๗.๑๖	๘๗	๕๖	๖๘.๒๙	๘๒	๒๔๘	๓๒.๑๒	๗๗๒
ชาย	๗๘	๖.๐๔	๑,๒๙๖	๑๐๓	๔๗.๒๕	๒๑๘	๘๘	๕๒.๓๘	๑๖๘	๘๓	๕๖.๐๘	๑๔๘	๓๕๒	๑๙.๒๘	๑,๘๒๖
หญิง	๓๖	๓.๐๕	๑,๑๗๙	๔๕	๓๑.๒๕	๑๔๔	๔๑	๒๗.๗๐	๑๔๘	๔๑	๒๘.๖๗	๑๔๓	๑๖๓	๑๐.๑๐	๑,๖๑๕
รวม	๑๑๔	๔.๑๖	๒,๔๗๕	๑๔๘	๔๐.๘๘	๓๖๒	๑๒๙	๔๐.๘๒	๓๑๖	๑๒๔	๔๒.๖๑	๒๙๑	๕๑๕	๑๕.๙๗	๓,๔๔๑

- a จำนวนนิสิตที่เรียนในชั้นปีที่ ๑ ทั้งหมดในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - b จำนวนนักศึกษาที่เรียนในชั้นปีที่ ๑ ทั้งหมดในคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  - c จำนวนนักศึกษาที่เรียนในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  - d จำนวนนิสิตที่เรียนในชั้นปีที่ ๑ ทั้งหมดในคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - e จำนวนนิสิตที่เรียนในชั้นปีที่ ๑ ทั้งหมดในคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- * ตัวเลขในวงเล็บคือจำนวน เลขที่ซ้ำ

ตารางที่ ๒ นี้ แสดงให้เห็นว่าในจำนวนตัวอย่างที่เก็บรวบรวมได้ในจำนวน ๕๑๕ คน เป็นนิสิตนักศึกษาชาย จำนวน ๓๕๒ คน และเป็นนิสิตนักศึกษาหญิง จำนวน ๑๖๓ คน เป็นผู้ที่เรียนในระดับชั้นปีที่ ๑, ๒, ๓, ๔ จำนวน ๑๑๔, ๑๔๘ คน ๑๒๕ และ ๑๒๔ คน ตามลำดับ และถ้าจำแนกตามสาขาวิชา เป็นนิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ จำนวน ๒๖๗ คน เป็นนิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์ จำนวน ๒๔๘ คน ในจำนวนนิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ จำนวน ๒๖๗ คน เป็นนิสิตนักศึกษาชาย จำนวน ๒๒๖ เป็นนิสิตนักศึกษาหญิง จำนวน ๔๑ คน และในจำนวนนี้เป็นผู้เรียนในระดับชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๖๘ คน เป็นชาย ๔๔ คน เป็นหญิง ๑๔ คน ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๗๐ คน เป็นชาย ๕๘ คน เป็นหญิง ๑๒ คน ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๖๑ คน เป็นชาย ๕๓ คน เป็นหญิง ๘ คน ชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๖๘ คน เป็นชาย ๖๑ คน เป็นหญิง ๗ คน และในจำนวนนิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์ จำนวน ๒๔๘ คน เป็นนิสิตนักศึกษาชาย จำนวน ๑๒๖ คน เป็นนิสิตนักศึกษาหญิง จำนวน ๑๒๒ คน และในจำนวนนี้เป็นผู้เรียนในระดับชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๔๖ คน เป็นชาย ๒๔ คน เป็นหญิง ๒๒ คน ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๗๘ คน เป็นชาย ๔๕ คน เป็นหญิง ๓๓ คน ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๖๘ คน เป็นชาย ๓๕ คน เป็นหญิง ๓๓ คน ชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๕๖ คน เป็นชาย ๒๒ คน เป็นหญิง ๓๔ คน

การวิเคราะห์ข้อมูล คำถามที่ใช้ในแบบสอบถามมี ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ตอบ ซึ่งได้เคยกล่าวมาแล้วส่วนหนึ่ง และส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติอีกส่วนหนึ่ง คำถามส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ เป็นคำถามแบบปิด (Close Ended Questions) และจะมีทั้งที่เป็นคำถามประเภทบวก (Positive Questions) และคำถามประเภทลบ (Negative Questions) คำถามแต่ละคำถามส่วนใหญ่มีคำตอบให้เลือกตอบ ๔ ระดับคือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่มีความเห็น ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก

คำถามที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองในแต่ละแบบ มีรายละเอียด ดังนี้ คือ

"ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย" คำถามที่ใช้มีจำนวน ๘ คำถามๆ แต่ละคำถามมีความสอดคล้องกับลักษณะของผู้มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่ได้กล่าวให้นิยามไว้ในบทที่ ๒ และแต่ละคำถามกำหนดให้คะแนนต่ำสุด คือ ๑ คะแนนสูงสุดคือ ๔ คะแนนรวมต่ำสุดของคำถามที่ใช้ทดสอบเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนี้

จึงเท่ากับ ๘ และคะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ ๔๐ ได้จัดแบ่งคะแนนนี้ออกเป็น ๔ ช่วง ดังนี้คือ ๘-๑๓, ๑๔-๒๐, ๒๑-๒๗, ๒๘-๓๔, และ ๓๕-๔๐

"ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง" คำถามที่ใช้มีจำนวน ๔ คำถาม คำถามแต่ละคำถามมีความสอดคล้องกับลักษณะของผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง ที่ได้กล่าวให้นิยามไว้ในบทที่ ๒ และแต่ละคำถามกำหนดให้คะแนนต่ำสุด คือ ๑ คะแนนสูงสุด คือ ๕ เช่นเดียวกับกับคำถามที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คะแนนรวมต่ำสุดของคำถามใช้ทดสอบเกี่ยวกับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเองดังกล่าวนี้เท่ากับ ๔ และคะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ ๔๕ ได้จัดแบ่งคะแนนนี้ออกเป็น ๕ ช่วง ดังนี้คือ ๔-๑๕, ๑๖-๒๒, ๒๓-๓๑, ๓๒-๓๘, และ ๓๙-๔๕

"ความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง" คำถามที่ใช้ มีจำนวน ๘ คำถาม ๆ แต่ละคำถามมีความสอดคล้องกับลักษณะของผู้มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ที่ได้กล่าวให้นิยามไว้ในบทที่ ๒ ในการกำหนดให้คะแนนคำถามในจำนวนคำถาม ๘ คำถามนี้ ได้จัดแบ่งออกเป็น ๒ หมวด ดังนี้คือ หมวดที่หนึ่ง กำหนดให้คะแนนต่ำสุดคือ ๑ คะแนนสูงสุดคือ ๖ หมวดที่สอง กำหนดให้คะแนนต่ำสุดคือ ๑ เช่นเดียวกัน แต่คะแนนสูงสุดคือ ๔ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อคิดเฉลี่ยคะแนนรวมทั้ง ๒ หมวดแล้ว คะแนนรวมต่ำสุดเท่ากับ ๘ และคะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ ๔๐ ได้จัดแบ่งคะแนนนี้ออกเป็น ๕ ช่วง ดังนี้คือ ๘-๑๓, ๑๔-๒๐, ๒๑-๒๗, ๒๘-๓๔ และ ๓๕-๔๐

"ทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ" คำถามที่ใช้ มีจำนวน ๑๒ คำถามๆ แต่ละคำถามมีความสอดคล้องกับลักษณะของผู้มีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ ที่ได้กล่าวให้นิยามไว้ในบทที่ ๒ และแต่ละคำถามกำหนดให้คะแนนต่ำสุด คือ ๑ คะแนนสูงสุดคือ ๔ เช่นเดียวกับคำถามที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองใน ๒ แบบแรกทีกล่าวข้างบนนี้ คะแนนรวมต่ำสุดของคำถามที่ใช้ทดสอบทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการนี้จึงเท่ากับ ๑๒ และคะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ ๔๐ ได้จัดแบ่งคะแนนนี้ออกเป็น ๕ ช่วง ดังนี้คือ ๑๒-๒๑, ๒๒-๓๑, ๓๒-๔๐, ๔๑-๕๐ และ ๕๑-๖๐

คำตอบแต่ละข้อในแบบสอบถามจะได้รับการแปลงเป็นตัวเลข (ซึ่งคือ หน้าหนัก หรือคะแนนของคำถาม) ลงไว้ในกระดาษลงรหัส (Coding Sheet) โดยกำหนดลงเลข ๕, ๔, ๓, ๒ และ ๑ สำหรับคำตอบที่เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่มีความเห็น ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก ตามลำดับสำหรับคำถามประเภทบวก และลงเลข ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ ตามลำดับสำหรับคำถามประเภทลบ การลงรหัสคำตอบเป็นตัวเลขนี้ได้ตรวจสอบความถูกต้องโดยนำแบบสอบถามทุกๆ ลำดับที่ ๕ มาแปลงเป็นตัวเลขลงในกระดาษลงรหัสอีกครั้งหนึ่ง และทำโดยบุคคลคนใหม่ที่ไม่ใช่คนเดิมที่เคยลงรหัสแบบสอบถามนี้ แล้วนำกระดาษลงรหัสทั้ง ๒ มาตรวจสอบกัน กระดาษลงรหัสเมื่อตรวจสอบแล้ว ได้นำไปแปลงลงในบัตร ไอ. บี. เอ็ม. (I.B.M. Card) กล่าวโดยสรุปก็คือ คำตอบข้อมูลทุกอย่างจะบันทึกอยู่ในบัตร ไอ. บี. เอ็ม. นี้

การแจกแจงข้อมูลเพื่อเสนอรายงาน ได้แจกแจงโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ และในการเสนอรายงาน ได้เสนอรายงานโดยแสดงด้วยตารางแจกแจงความถี่และอธิบายวิเคราะห์ผลการศึกษาค้นพบ

สมมติฐาน

เกี่ยวกับการวิจัยนี้ ส่วนใหญ่แล้วอาจารย์ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ทำการวิจัยไว้แล้วเมื่อ ๕ ปีที่แล้ว นอกจากนี้ก็มีการวิจัยอื่นอยู่บ้าง แต่การวิจัยเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับ การวิจัยนี้ น้อยมาก ฉะนั้น การวิจัยนี้จึงจะยึดถือการวิจัยเฉพาะของอาจารย์ทินพันธุ์ ซึ่งได้เสนอรายงานไว้ในหนังสือ ชื่อ The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students เป็นหลักสำคัญในการวิเคราะห์เปรียบเทียบในส่วนสาระสำคัญ

ผลการวิจัยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยนี้ สรุปได้ ดังนี้คือ^๖

- นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย
- นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง

^๖Nakata, op.cit.

- นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้าร่วมส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
- นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบเผด็จการ
- นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบประชาธิปไตย น้อยกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า
- นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง น้อยกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ
- นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้าร่วมส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ
- นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบเผด็จการ มากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ
- นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบประชาธิปไตย น้อยกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์
- นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มากกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์
- นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้าร่วมส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์
- นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบเผด็จการ น้อยกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์

แม้ว่าผลการวิจัยของอาจารย์ทินพันธุ์ ดังกล่าว จะน่าเชื่อถือมาก เพราะใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์มาก แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังถือเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวไม่ได้ และด้วยเหตุผลดัง

กล่าวต่อไปนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการศึกษาบางสมมติฐาน แตกต่างจากผลการวิจัยของ อาจารย์ทินพันธุ์ ดังกล่าว ดังนี้คือ

ประการที่หนึ่ง ผลการวิจัยของอาจารย์ทินพันธุ์ มีผลการวิจัยอื่นสนับสนุนยืนยันอยู่น้อยมาก และทั้งการวิจัยนั้นๆ ก็เป็นการวิจัยส่วนน้อยเพียงบางส่วนของผลการวิจัยของอาจารย์ทินพันธุ์ ดังกล่าว เท่านั้น

ประการที่สอง ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ น่าจะมีอิทธิพล ทำให้ นิสิตนักศึกษาโดยรวม และแต่ละพวก มีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างไปจากผลการวิจัยของ อาจารย์ทินพันธุ์ ดังกล่าวบางอัน

ประการที่สาม ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ต้องการจะทำการศึกษาย่างการศึกษาในทาง วิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ในการศึกษาในทางวิทยาศาสตร์ นั้น จะตั้งสมมติฐานในการทดลองวิจัย คำนับกับสิ่งที่เพิ่มได้ทดลองค้นพบไว้ก่อนเสมอ โดยจะตั้งสมมติฐานว่า สิ่งที่จะได้ค้นพบนั้นยังไม่ เป็นจริง แล้วทำการทดลองวิจัยต่อไป จนได้ผลซ้ำเหมือนเดิมถึงครั้งที่พอจะเป็นที่น่าเชื่อถือได้ แล้ว จึงสรุปผลและตั้ง เป็นทฤษฎีขึ้น

สมมติฐานที่ตั้งไว้สำหรับการศึกษานี้ คือ

- สมมติฐานที่ ๑ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองไม่เป็นแบบประชาธิปไตย
- สมมติฐานที่ ๒ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ ไม่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง
- สมมติฐานที่ ๓ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ ไม่มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
- สมมติฐานที่ ๔ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ
- สมมติฐานที่ ๕ นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง
- สมมติฐานที่ ๖ นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง
- สมมติฐานที่ ๗ นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่ มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วม

- ในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง
- สมมติฐานที่ ๘ นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบ เผด็จการ น้อยกว่านิสิตนักศึกษาหญิง
- สมมติฐานที่ ๙ นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบ ประชาธิปไตย มากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ
- สมมติฐานที่ ๑๐ นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีความสำนึกในหน้าที่ พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับ การศึกษาต่ำ
- สมมติฐานที่ ๑๑ นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้าร่วมส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มากกว่า นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ
- สมมติฐานที่ ๑๒ นิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบ เผด็จการ น้อยกว่านิสิตนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ
- สมมติฐานที่ ๑๓ นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มากกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียน ในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์
- สมมติฐานที่ ๑๔ นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีความ สำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มากกว่านิสิต นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์
- สมมติฐานที่ ๑๕ นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีความ กระตือรือร้นสนใจเข้าร่วมส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการ ปกครอง มากกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์
- สมมติฐานที่ ๑๖ นิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ น้อยกว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนใน สาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์

นิยามคำจำกัดความ

หลักเกณฑ์ของการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากการศึกษานี้ มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยมาก ฉะนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะต้องกล่าวไว้แต่เบื้องต้นว่า การปกครองแบบนี้ มีหลักเกณฑ์อะไรบ้าง ในเรื่องนี้มีนักรัฐศาสตร์หลายท่าน เช่น ซาอูล เค. พาโดเวอร์ (Saul K. Padover) ออสติน แรนนี่ (Austin Ranney) อาจารย์กมล สมวิเชียร และอาจารย์ทินพันธุ์ นาคะตะ เป็นอาทิ ได้เสนอแนวความคิดไว้

นักรัฐศาสตร์ท่านแรก คือ พาโดเวอร์ กล่าวว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักเกณฑ์อยู่ ๕ ประการ ดังนี้คือ^๑

๑. ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายความว่า ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย
๒. ความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง หมายความว่า ทุกคนมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่าเทียมกัน คือ คนหนึ่งมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้เพียงเสียงเดียว
๓. การเลือกตั้งผู้แทนเป็นครั้งคราว
๔. การออกกฎหมายโดยใช้อำนาจออกเสียงข้างมาก
๕. เสรีภาพในการประกอบกิจกรรมและกำหนดนโยบายทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ท่านที่ ๒ คือ แรนนี่ กล่าวว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักเกณฑ์อยู่ ๔ ประการ ดังนี้คือ^๒

๑. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

---

^๑Saul K. Padover, The Meaning of Democracy: An Appraisal of the American Experience (New York: Frederick A. Praeger, 1963), p. 10.

^๒Austin Ranney, The Governing of Men (New York: Hold, Rinehard and Winston, 1958), pp. 176-179.

๒. ความเสมอภาคทางการเมือง
๓. การปรึกษาความเห็นจากประชาชน หรือการยึดถือเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นหลัก
๔. การปกครองโดยเสียงข้างมาก

นักรัฐศาสตร์ท่านถัดมา คือ อาจารย์กมล กล่าวว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักเกณฑ์อยู่ ๓ ประการ ดังนี้คือ^๙

๑. ผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้ปกครอง
๒. ผู้ใต้ปกครองจะต้องมีสิทธิเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว
๓. สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของประชาชนจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง

นักรัฐศาสตร์ท่านสุดท้าย คือ อาจารย์หินพันธุ์ กล่าวว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักเกณฑ์อยู่ ๓ ประการ ดังนี้คือ^{๑๐}

๑. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ
๒. มีวิธีการคือ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการเลือกผู้นำฝ่ายต่างๆ รวมทั้งวิธีการควบคุมการใช้อำนาจของผู้นำเหล่านั้น หรืออีกนัยหนึ่ง ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งรัฐบาล
๓. มีความมุ่งหมายในการปกครอง เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม

สำหรับในที่นี้ การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักเกณฑ์ ๔ ประการ ดังนี้คือ

ประการที่หนึ่ง อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมาย บริหาร และตุลาการ ทั้งนี้การใช้อำนาจนั้นอาจกระทำโดยตรง เช่น การชุมนุมของชาวเอเธนส์โบราณ เพื่อร่วมกันตัดสินใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือโดยวิธีอ้อม โดยประชาชนใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านทางสภาผู้แทนราษฎร ใช้อำนาจบริหารผ่านทางฝ่าย

^๙กมล สมวิเชียร ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๖), หน้า ๔-๗.

^{๑๐}หินพันธุ์ นาคะตะ "ประชาธิปไตย: ความหมาย ปัจจัยเชื้ออำนาจ และการสร้างจิตใจ", วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๓ เล่มที่ ๒ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๗), ๔-๑๒.

บริหาร และใช้อำนาจตุลาการโดยผ่านทางศาล การใช้อำนาจของประชาชนโดยวิธีอ้อมซึ่งประเทศต่างๆ เกือบทั้งหมดในปัจจุบันนี้ข้อนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นหลักฝ่ายผู้ทำหน้าที่ปกครองได้รับความยินยอมจากผู้ใดปกครองหรือประชาชน^{๑๑} หลักนี้ถือตามทัศนะของ John Lock ที่ว่า ในสภาวะธรรมชาตินั้น มนุษย์มีสิทธิอยู่แล้ว สังคมหรือรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายสำคัญอย่างเดียว คือการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน^{๑๒} สังคมเกิดขึ้นจากความยินยอมของสมาชิกที่เข้ามารวมกันอยู่ในสังคม

อำนาจของสังคมหมายถึง สิทธิในการออกกฎหมายลงโทษเพื่อประโยชน์ในการจัดการและปกป้องคุ้มครองทรัพย์สิน และเพื่อนำเอาคำสั่งจากชุมชนนั้นมาใช้ในการนำกฎหมายไปปฏิบัติ แต่ทั้งหมดนี้จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม อำนาจเช่นว่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยได้รับความยินยอมเท่านั้น^{๑๓} ดังนั้น ฝ่ายผู้ปกครองจึงเป็นเพียงตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนให้ไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทน หากได้มีอำนาจราชศักดิ์มากมายเพียงใดไม่ ในทางปฏิบัติกรรมวิธีของการให้ความชอบธรรมของปวงชนแสดงออกโดยการเลือกตั้ง

หลักการดังกล่าวนี้ อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นหลักการกำหนดระเบียบปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับการให้ไตมาซึ่งอำนาจตัดสินตกลงตามแบบประชาธิปไตย เช่น การมีรัฐธรรมนูญ การมีการเลือกตั้งโดยเสรี การมีพรรคฝ่ายค้าน ตามหลักการนี้ ฝ่ายผู้ปกครองที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นแบบตรงหรืออ้อม และไม่ได้รับประจักษ์ยินยอมจากประชาชน แม้จะมีความชอบด้วยกฎหมาย โดยเหตุที่มีอำนาจก็ตาม ถือว่า ไม่ได้รับความชอบธรรมจากประชาชน

^{๑๑}Ranney op.cit., pp. 176-177; และ ทินพันธุ์ นาคะตะ, "ประชาธิปไตย: ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวย และการสร้างจิตใจ"; เรื่องเดิม, ๑๐.

^{๑๒}John Locke, Second Treatise of Civil Government, ed. by J.W. Gough (London: Basil Blackwell, 1960); อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย, สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐.

^{๑๓}ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐-๑๑.

ประการที่สอง ยึดหลักความเสมอภาคของบุคคล กล่าวคือ ถือว่า บุคคลมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน ทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำค่าสูงในเรื่องราวฐานะของบุคคล ไม่ว่าชาติวุฒิ หรือคุณวุฒิของบุคคลนั้นๆ จะเป็นอย่างไร^{๑๔} ทุกคนมีอิสระภายในการเลือกใช้ชีวิต เลือกถิ่นที่อยู่ เลือกประกอบอาชีพได้อย่างเสรี โดยไม่ถูกบังคับหรือกำหนดให้ทำโดยบุคคลอื่น และทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นการพูด รวมทั้งการพูดชักจูง การพิมพ์และการโฆษณา และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางการเมืองภายใต้กฎหมาย

ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางการเมืองนี้ หมายความว่า ประชาชนพลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในกระบวนการตัดสินใจในนโยบายการปกครองของประเทศ โดยยึดหลักสำคัญว่า "คนเดียวมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้เสียงเดียว"^{๑๕} (One Man, One Vote) และโอกาสเท่าเทียมกันเช่นว่านี้ จะต้องประกอบด้วยเสรีภาพ ไม่ถูกบังคับ หรือกำหนดให้เลือก การมีสิทธิตามกฎหมายของประชาชนพลเมืองในการออกเสียงเลือกตั้งของประเทศสหภาพโซเวียต รัสเซีย โดยพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นผู้กำหนดตัวมาให้เลือก ไม่เรียกว่าประชาชนพลเมืองของประเทศนี้ มีความเสมอภาคกันในทางการเมือง^{๑๖} ตามความหมายในที่นี้

ประการที่สาม การยึดถือเจตนารมณ์ของปวงชน หลักนี้เป็นการยืนยันอำนาจของประชาชนในข้อแรก กล่าวคือ ถือว่าในการที่จะพิสูจน์ให้เห็นโดยแน่ชัดว่าผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่ใช้อำนาจแทนปวงชน หากใช่เป็นตัวของอำนาจนั้นไม่ ปวงชนเป็นเจ้าของอำนาจตลอดไป รัฐบาลจะต้องดำเนินการหรือจัดทำกิจการอย่างใดก็ตามเจตนารมณ์ของปวงชน วิธีการปฏิบัติเพื่อย้ำว่า ประชาชนมีอำนาจสูงสุดนี้ ได้แก่ การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้ประชาชนเลือกตั้งเปลี่ยนรัฐบาลเป็นครั้งคราว กำหนดให้มีกลไกทางสถาบันบางอย่าง เช่น การเปิดอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล บัญญัติคุ้มครองสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และอภิปรายเพื่อก่อประชามติ ใน

^{๑๔} คินฟันด์ นาคะตะ, "ประชาธิปไตย: ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวย การสร้างจิตใจ", เรื่องเดิม, ๑๐.

^{๑๕} Ranney, op.cit., p. 178.

^{๑๖} Ibid.

บางระบบใช้การให้ออกเสียงแสดงประชามติในปัญหาที่มีข้อขัดแย้งกันมากจนรัฐบาลเห็นว่าควรรให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจโดยตรง วิธีการให้ร่างกฎหมายโดยตรง^{๑๗} หลักการนี้อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า เป็นหลักการกำหนดระเบียบให้มีกลไกทางสถาบันที่ให้การตัดสินใจในนโยบายสาธารณะของประชาชนได้รับการตอบสนอง^{๑๘}

ประการที่สี่ การยึดถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย เนื่องจากในสังคมหนึ่งๆ นั้นมีสมาชิกจำนวนมาก ย่อมเป็นสิ่งธรรมดาที่ทุกคนจะมีความเห็นพ้อง มีเจตนารมณ์เป็นอย่างเดียวกันทั้งหมดไม่ได้ การใช้อำนาจปกครองของประชาชนจะเป็นไปได้ จะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ของเสียงข้างมาก การเลือกตั้ง การออกเสียงลงประชามติ เป็นกรรมวิธีทางปฏิบัติของหลักเกณฑ์นี้ แต่เพราะเราไม่มีทางจะแน่ใจได้ว่า คนกลุ่มใหญ่จะใช้วิจารณญาณของเขาไปในทางที่ถูกต้องได้ทุกๆ คราว คนกลุ่มใหญ่อาจถูกอิทธิพลของอารมณ์ในบางโอกาส หรือเกิดเมามันในอำนาจ ซึ่งเป็นได้อย่างมากและเคยมีปรากฏบ่อยครั้งด้วยเหตุนี้ ประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันมิให้มีการกดขี่ข่มเหงคนกลุ่มน้อยเกิดขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดระบบ "เผด็จการของคนส่วนใหญ่"

ประชาธิปไตยนั้นยึดมั่นในสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีของบุคคลเหนือสิ่งอื่นใด^{๑๙} ถ้าหากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของประชาชน แม้เพียงชั่วระยะเวลาอันสั้นของคนกลุ่มใหญ่หรือรัฐบาลโดยเหตุเพราะมีอำนาจเต็มแล้ว การปกครองนั้นก็ไม้อาจเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยได้^{๒๐} กล่าวโดยสรุปในข้อนี้ก็คือ รัฐที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักปกครองโดยเสียงข้างมาก และในขณะเดียวกันจะต้องมีกระบวนการป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพขั้นมูลฐานของปัจเจกบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า ในที่นี้ การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักอยู่ ๔ ประการคือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ความเสมอภาคของบุคคล การยึดถือเจตนารมณ์ของประชาชน รวมทั้ง การปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย

^{๑๗}Ibid.

^{๑๘}ชยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗.

^{๑๙}Ranney, op.cit., p. 179.

^{๒๐}กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๘-๑๒.